

Nr 14

Utlåtande i anledning av motioner om en översyn av lagen om försäkringsavtal.

I de likalydande motionerna I: 847 av herr *Åkesson m. fl.* och II: 989 av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Berndtsson* hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en allmän översyn av försäkringsavtalslagen och därmed beaktar vad i motionen anförts».

Nuvarande förhållanden

Allmänna lagbestämmelser om rättsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare återfinns i lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal (*försäkringsavtalslagen*). Lagen, som i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande lagar i Danmark, Finland och Norge, behandlar i skilda avdelningar tre olika huvudslag av försäkring, nämligen skadeförsäkring, livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring. Reglerna för ansvarighetsförsäkring — vilka på grund av innehållet i motionerna här närmast är av intresse — ges i avsnittet om skadeförsäkring samt i en första avdelning med allmänna bestämmelser gällande alla tre försäkringsgrenarna.

Ansvarighetsförsäkringen är icke någon enhetlig försäkringsform. I Sverige förekommer en mängd olika typer, anpassade efter de skilda kategorierna av försäkringstagare eller efter den art av skadeståndsansvar försäkringstagaren önskar täcka. Inom de olika typerna varierar villkoren i hög grad. Huvudformen av ansvarighetsförsäkring avser företagares, kanske särskilt industriella företagares, skadeståndsansvar. Företagare som driver affärsrörelse har tillgång till en kombinerad sak- och ansvarighetsförsäkring, affärsförsäkring. En mer särpräglad utformning har lantbruksförsäkringen. Ansvarighetsförsäkring för privatperson är numera oftast infogad i en kombinerad försäkring, t. ex. i en hemförsäkring eller i en villaförsäkring. Fastighetsägare kan också skydda sig genom en speciellt utformad försäkring, fastighetsförsäkring. Vid sidan av dessa grenar av ansvarighetsförsäkring, som är avsedda för stora grupper av försäkringstagare, förekommer vissa specialförsäkringar, som är anpassade efter speciella typer av verksamhet. Viktigast bland dem är försäkringarna för olika typer av transportföretag. Det må också erinras om den i praktiken mycket viktiga obligatoriska trafikförsäkringen och den kompletterande frivilliga ansvarighetsförsäkring, varmed den obligatoriska försäkringsformen kan kombineras.

Ansvarighetsförsäkringen definieras i försäkringsavtalslagen som försäkring mot den ansvarighet för skada, som vid en i avtalet avsedd händelse

kan åligga någon mot annan. Försäkringen täcker, där annat icke särskilt ut-sägs, skadeståndsansvar enligt gällande rättsregler, såväl ansvar för egen och annans vårdslöshet som rent strikt ansvar. I ett fåtal fall utvidgar emellertid försäkringsvillkoren försäkringsgivarens ansvar utöver försäkringstagarens skadeståndsskyldighet enligt skadeståndsreglerna. Ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare täcker sålunda de anställdas skadeståndsansvar för skador som de vållar i tjänsten, även där arbetsgivaren ej bär principalansvar. Det kan också nämnas att vid vissa särskilda typer av skador, som vållas i privatlivet, några försäkringsbolag synes tillämpa en så liberal praxis att ersättning i realiteten utgår även där det är klart att juridisk ersättningsskyldighet saknas. Av intresse är också att i privat ansvarighetsförsäkring försäkringsskyldet beträffande barns skadeståndsskyldighet går utanför det skadeståndsrättsliga ansvaret. Upp till vissa belopp utgår nämligen ur försäkringen ojämkat skadestånd, även om barnets ersättningsskyldighet nedsätts eller bortfaller på grund av ålder m. m.

Motionerna

Till stöd för motionsyrkandet anför motionärerna följande.

Det är mycket vanligt att man skyddar sig mot olika risker genom tecknandet av försäkringar. Många tecknar således ansvarighetsförsäkringar i en eller annan form för att hålla sig skadeslösa mot eventuell skada mot tredje man.

Men många gånger blir detta försäkringsskydd en besvikelse — då någon ersättning ej utbetalas vid vållad skada. Ty ofta är det så, att det konstateras från försäkringsgivarens sida att skadan orsakats genom olycksfall och ej genom försäkringstagarens medverkan.

Detta kan vara försäkringstagaren till obehag och förtret, då han tecknat försäkringen som säkerhet för ersättningsskyldigheten och i akt och mening att tredje man ej skulle bli lidande. Visserligen är försäkringstagaren friad från skadeståndsskyldighet, men denne är oftast av den åsikten att försäkringen skulle ersätta den skada som vållats.

Här ett par exempel som åskådliggör inträffade fall:

1) Vana skogshuggare var i arbete med trädfällning. Under fällningen kom en vindpust som ändrade trädets fallriktning så att en el-ledning i närheten skadades. Vid skadeutredningen fastslogs att händelsen fick hänföras till ren olyckshändelse. Tredje man, den skadelidande grannen, fick ej någon ersättning för sin nedslagna el-ledning utan fick själv svara för kostnaderna med iordningställandet av densamma.

2) Betande kor skulle köras in för mjölkning, varvid en ko trängdes upp emot stängslet, så att hon hoppade över detta ut på allmän väg. Samtidigt kom en bilist körande och en kollision var oundviklig. Kon måste avlivas, och bilen blev illa åtgången. Vid utredningen blev lantbrukaren, som ägde djuret, förklarad fri från allt ansvar, när stängslet var utan brister. Sålunda även här en ren olyckshändelse. Tredje man, bilisten, fick vid reparation av bilen till sitt försäkringsbolag betala en självrisk på 400 kr. Hade bilen varit oförsäkrad hade han fått stå för hela kostnaden själv.

En mångfald liknande fall kunde åberopas där vederbörande haft s. k.

ansvarighetsförsäkring och levat i den tron att eventuell uppkommande skadegörelse till fullo skulle gäldas.

Man betalar gärna en något större premie bara man vet med sig att ingen skall bli lidande.

Därför är en ändring av försäkringslagens bestämmelser motiverad och bör komma till stånd.

Tidigare riksdagsbehandling

I motioner (I: 502 och II: 603 samt I: 504 och II: 607) till 1965 års riksdag upptogs från skilda utgångspunkter frågan om en översyn av försäkringsavtalslagen. I enlighet med uttalanden av flera remissinstanser som bereddes tillfälle yttra sig över motionerna ansåg första lagutskottet (utl. nr 22) att utvecklingen på olika områden naturligen medfört att lagen i vissa hänseenden ter sig föråldrad och är i behov av översyn och komplettering. En översyn borde emellertid enligt utskottet ske i samråd med övriga nordiska länder. Utskottet utgick från att erforderliga initiativ skulle tas, då förutsättningar för nordiskt samarbete på området bedömdes vara för handen. I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionerna icke någon riksdagens åtgärd.

I en motion (II: 318) till 1969 års riksdag hemställdes om utredning och förslag till sådan ändring i försäkringsavtalslagen att ansvarighetsförsäringen skyddar även vid rena olycksfall. Motiveringen var väsentligen densamma som i nu förevarande motioner. Motionerna behandlades av första lagutskottet och remitterades till försäkringsinspektionen och Svenska försäkringsbolags riksförbund, vilka båda avstyrkte bifall.

Försäkringsinspektionen anförde bl. a. att grunden för den frivilliga ansvarighetsförsäkringen enligt inspektionens mening även framdeles måste vara ansvarighet på grund av vållande eller eljest på grund av lag. Skador på grund av rena olyckshändelser syntes böra stanna på den skadelidande i den mån icke han själv eller t. ex. hans arbetsgivare genom lämpliga person- eller objektförsäkringar sprider de ekonomiska följderna över ett större kollektiv.

Svenska försäkringsbolags riksförbund underströk att ansvarighetsförsäkringen är till för att skydda såväl försäkringstagare som skadelidande i fall där skadestånd på grund av vållande (vårdslöshet) skall utges av försäkringstagaren samt konstaterade sammanfattningsvis att en utvidgning av ansvarighetsförsäkringen i den riktning motionärerna ifrågasatt icke vore möjlig.

Utskottet anförde i sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 25) att motionärernas önskemål om ett fullständigare skydd i viss utsträckning tillgodosatts. Exempel härpå utgjorde barns skadeståndsskyldighet i privat ansvarighetsförsäkring; enligt de av försäkringsbolagen allmänt tillämpade försäkringsvillkoren utgår, då skada orsakats av barn under 15 år och skade

ståndsskyldigheten nedsätts eller bortfaller på grund av ålder m. m., ersättning ur försäkringen intill ett belopp av 2 000 kronor utöver det belopp som barnet lagligen är skyldigt att utge. Redan det förhållandet att försäkringen täcker icke blott försäkringstagarens utan även barnets skadeståndsskyldighet utgjorde för övrigt en utvidgning av försäkringens tillämplighetsområde. En annan utvidgning av försäkringsgivarens ansvar förekom enligt utskottet vid ansvarighetsförsäkring för arbetsgivare, där försäkringen täcker de anställdas skadeståndsansvar för skador som de vållar i tjänsten, även då arbetsgivaren inte bär principalansvar. Utskottet nämnde också att många försäkringsbolag vid särskilda typer av skador som vållas i privatlivet, framför allt i samband med sport, lek eller sällskapsliv, synes tillämpla en så liberal praxis att ersättning i realiteten utgår även i fall då det är klart att juridisk ersättningsskyldighet inte föreligger.

Härefter fortsatte utskottet:

En utsträckning av försäkringsskyddet i enlighet med motionärernas förslag så att ansvarighetsförsäkringen mera generellt täcker skador som försäkringstagaren orsakat utan eget vållande, skulle enligt utskottets mening medföra alltför stora svårigheter då det gäller att avgränsa de ersättningsgilla skadorna. Även preventiva hänsyn talar mot en sådan lösning. Riskerna skulle sannolikt också öka för ett obehörigt utnyttjande av försäkringen. Från de skadelidandes synpunkt skulle fortfarande kvarstå omotiverade skillnader beroende på om någon person varit inblandad eller icke och om denne i så fall tecknat ansvarighetsförsäkring.

Lösningen på hithörande ersättningsfrågor torde därför enligt utskottet snarare ligga i möjligheterna för var och en att skydda sig mot ekonomisk förlust genom att själv teckna försäkring av annat slag till skydd för opåräknade händelser, beträffande egendomsskador sakförsäkring i olika former och i fråga om personskador främst olycksfallsförsäkring. Vad nu sagts hindrar emellertid inte att det av motionärerna upptagna spörsmålet kan vara förtjänt att närmare övervägas vid en kommande allmän översyn av försäkringsavtalslagen. Det kan tilläggas att en förbättring för de skadelidandes del också kan åstadkommas genom att införa ett strängare skadeståndsansvar, dock under förutsättning att detta kan uppfångas av en ansvarighetsförsäkring. Hithörande spörsmål intar en central ställning bland de frågor som omfattas av pågående arbete med skadeståndsrättens reformering.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet, i likhet med de i ärendet hörda remissorganen, bifall till motionen.

Medlemsförslag i Nordiska rådet

I ett medlemsförslag som under 1969 väckts i Nordiska rådet av svenska medlemmar har hemställts att rådet ville rekommendera regeringarna att gemensamt företa en översyn och en modernisering av gällande lagstiftning om försäkringsavtal. I förslaget anförs bl. a. att de olika förändringar, som samhället undergått under de 40 år som förflutit efter tillkomsten av de nordiska försäkringsavtalslagarna, medfört att delar av dessa i ena eller

andra avseendet blivit inaktuella liksom att regler om nytillkomna förhållanden helt saknas.

Medlemsförslaget, som f. n. remissbehandlas i de olika nordiska länderna, torde efter utskottsbehandling komma att prövas vid rådets nästa session.

Utskottet

Allmänna lagregler om rättsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare finns i 1927 års försäkringsavtalslag. Lagen innehåller dels allmänna försäkringsregler, dels regler för tre olika huvudslag av försäkring, nämligen skadeförsäkring, livförsäkring samt olycksfalls- och sjukförsäkring. I avsnittet om skadeförsäkring ges regler om den försäkringsgren, ansvarighetsförsäkring, som behandlas i förevarande motioner. Ansvarighetsförsäkring förekommer i en mängd olika typer med varierande villkor. För privatpersoner är den numera oftast infogad i en kombinerad försäkring, t. ex. i en hem- eller villaförsäkring. Försäkringen täcker, om annat inte avtalas, försäkringstagarens skadeståndsansvar enligt gällande skadeståndsrättsliga regler, såväl då fråga är om ansvar vid egen eller annans vårdslöshet som då rent strikt ansvar föreligger.

I motionerna anförs att försäkringsskyddet vid ansvarighetsförsäkring ofta blir en besvikelse för försäkringstagaren. Detta gäller i sådana fall då försäkringsgivaren konstaterar att skadan orsakats genom olycksfall och i följd härav vägrar att betala ut ersättning. Ansvarighetsförsäkringen bör därför enligt motionärerna utvidgas så att den ger skydd inte bara då juridisk skadeståndsskyldighet föreligger utan även vid rena olycksfall. Mot denna bakgrund hemställs i motionerna om en allmän översyn av försäkringsavtalslagen.

Då en motion med samma motivering men med ett mer begränsat yrkande förra året prövades av riksdagen, uttalade utskottet att i speciella fall önskemålen om ett fullständigare skydd i viss utsträckning tillgodosetts i de av försäkringsbolagen allmänt tillämpade försäkringsvillkoren och i bolagens praxis. En utsträckning av försäkringsskyddet i enlighet med motionärernas förslag så att ansvarighetsförsäkringen mera generellt täcker skador som försäkringstagaren orsakat utan eget vållande skulle enligt utskottets mening medföra alltför stora svårigheter då det gäller att avgränsa de ersättningsgilla skadorna. Även preventiva hänsyn talade mot en sådan lösning. Riskerna skulle sannolikt också öka för ett obehörigt utnyttjande av försäkringen. Från de skadelidandes synpunkt skulle fortfarande kvarstå omotiverade skillnader beroende på om någon person varit inblandad eller icke och om denne i så fall tecknat ansvarighetsförsäkring. Lösningen på hithörande ersättningsfrågor torde därför enligt utskottet snarare ligga i möjligheterna för var och en att skydda sig mot ekonomisk förlust genom att själv teckna försäkring av annat slag till skydd för opåräknade händelser, beträffande egendomsskador sakförsäkring i olika former och i fråga om personskador främst

olycksfallsförsäkring. I enlighet med utskottets förslag föranledde motionerna inte någon riksdagens åtgärd.

De nämnda uttalandena äger alltjämt giltighet. Härutöver må framhållas att gällande lag icke utgör hinder för försäkringsgivare att erbjuda ansvarighetsförsäkring med utvidgad ersättningsrätt. Att i lag fastställa tvingande regler om ansvarighetsförsäkringens innehåll synes icke vara motiverat. Utskottet finner därför icke anledning att på grundval av förevarande motioner förorda åtgärder i syfte att få till stånd en generell utvidgning av det skydd ansvarighetsförsäkringen normalt erbjuder. Än mindre motiverar vad motionärerna anför en allmän översyn av försäkringsavtalslagen. Det sagda hindrar emellertid inte — som utskottet också uttalade i förra årets utlåtande — att det av motionärerna upptagna spörsmålet kan vara förtjänt att närmare övervägas vid en kommande översyn av försäkringsavtalslagen. Behovet av en sådan översyn har bl. a. från försäkringshåll påtalats vid skilda tillfällen. I sammanhanget måste emellertid beaktas att lagen är ett resultat av nordiskt samarbete och att de nordiska ländernas lagar om försäkringsavtal sinsemellan överensstämmer i allt väsentligt. En översyn bör därför om möjligt ske i samverkan med övriga nordiska länder. Det kan också vara önskvärt att uppmärksamhet ägnas åt det harmoniseringsarbete rörande försäkringsavtalsrätten som pågår inom EEC.

Om förutsättningar för ett sådant nordiskt samarbete som nyss sagts för närvarande föreligger, torde bli klarlagt vid Nordiska rådets behandling av det medlemsförslag som förra året väcktes om en gemensam nordisk översyn och modernisering av gällande lagar om försäkringsavtal. Rådets ställningstagande bör icke föregripas. I enlighet härmed kan utskottet icke tillstyrka bifall till motionerna.

Utskottet hemställer,

att förevarande motioner, I: 847 och II: 989, icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 10 mars 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s)*, herrar Schött (m), Swanström (cp), fru Lindström (s), herrar Sörenson (fp) och Larfors (s);

från andra kammaren: fru Löfqvist (s)*, fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Hansson i Piteå (s), Johansson i Växjö (cp), Oskarson (m), Polstam (cp) och fru Anér (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.